

ANÈCDOTES, CURIOSITATS I ESTRANYES COINCIDÈNCIES

Ramon Gené Capdevila

Un any més ja tornem a ser a l'estimada festa de Sant Magí, una de les grans festes cerverines i la que, sense cap mena de dubte, millor conserva el sabor tradicional d'antany: el dia 15 d'agost "*Arriba a Sant Magí com puguis*" i després, el 18 i 19, l'arribada o entrada de l'aigua a Cervera i el seu repartiment pels carrers de la ciutat. I un any més també, ens toca d'escriure quelcom que pugui ser interessant per als lectors del "*Quadern del Barri de Sant Magí*" que, dit sigui de passada, arriba ja al número 21.

El present escrit hem volgut titular-lo "*Anècdotes, curiositats i estranyes coincidències*" perquè es tracta precisament, o aquesta és la intenció, d'un recull de fets anecdòtics o si més no potser insuficientment coneguts, ben curiosos, que si bé d'antuvi poden semblar allunyats de la festa que avui ens ocupa, la relació, com veurem, és més estreta del que hom pugui pensar d'inici.

Començarem doncs aquest curiós itinerari a la placeta, per tots ben coneguda, de Sant Magí. És el dia de la festa del Sant, a la matinada tot despuntant el sol, i el silenci és trencat per un so que gairebé podríem qualificar de màgic, un so de bronze retronjint, el so d'una campana

petita, discreta però vibrant, com tot en el Barri de Sant Magí de Cervera. Efectivament, es tracta de la petita però bella campana de la capelleta del Sant que crida a festa a tota la gent.

A aquesta campana aviat se li afegixen les seves germanes grans de la veïna torre de Santa Maria, i aquí és on hem de fer la nostra primera parada, doncs com ja deveu saber, enguany hi ha una diferència substancial amb l'any passat, i de la que se n'ha fet i hem de fer-ne un gran ressò. Fixeu-vos bé, però, en aquesta paraula: *Ressò, Ressonar*. El Diccionari¹ ens en dóna, tot i que mantenen certa connexió, tres accepcions diferents: "*1. Produir una ressonància. 2. Omplir-se de sons. 3. Una cosa, tenir gran divulgació, parlar-se'n molt.*"

Les dues primeres, que conserven el sentit originari del mot llatí *resonare*, del qual prové la paraula, estan estretament relacionades doncs es poden constatar físicament, i de fet existeix tota una interessant teoria sobre les oscil·lacions del so, en la que ara no entrarem. Sí que

¹ El Diccionari del Institut d'Estudis Catalans.

direm, però, que una batallada del Seny Major, la campana més gran de la nostra ciutat (amb un pes de fins a 4 tones i que necessita almenys sis campaners valents per a posar-la a seure) pot ressonar durant un minut sencer.

Ambdues accepcions utilitzaríem, per exemple, en la frase “*El campanar ressona quan ressonen les campanes*” Endevineu quina definició es correspon amb cadascuna de les conjugacions del verb?²

La tercera accepció és clarament una ampliació del significat originari, i així, fer ressò d'un esdeveniment equival, actualment, a fer-ne difusió. Quan una cosa es comença a dir, a escampar, se'n parla i se'n torna a parlar, sona i re - sona, diem que ressona, o sigui, que se'n fa ressò.

No sóc lingüista ni pretenc ser-ho però si ens preguntéssim què ha provocat aquest tercer significat de la paraula, aquesta extensió del sentit físic original a aquest sentit figurat, podria ser que la resposta estigués més a prop del que ens pensem: *El propi ressò de les campanes.*

Bé podria ser que les mateixes campanes transferissin aquest significat al mot que ara tractem, donat que en altre temps, a falta de totes les tecnologies modernes, eren precisament les campanes les que escampaven les principals notícies de la ciutat, ja fossin bones o dolentes, i així trobem els tocs de festa, de foc, de sometent, de mort...

És una hipòtesis que aventuro,

² Solució: “El campanar ressona (*s'omple de sons*) quan ressonen (*produeixen una ressonància*) les campanes.”

diffícilment demostrable i contrastable, però moltes paraules hi ha, i encara frases fetes, que han sorgit de situacions més rares, així que almenys podria aplicar-se allò de “*si no és cert, està ben trobat*”.

Però tornem al tema que ens ocupava inicialment. Dèiem que respecte a l'any passat trobem una diferència essencial, que és motiu d'alegria. La campana Trinitat, una campana emblemàtica, i una de les que més es fa sonar al llarg de l'any, hereva de l'antic Seny del Lladre (el qual en una ocasió va sonar sol pel fort vent que bufava) ha estat restaurada d'una important esquerda. Ara doncs ja pot dringar juntament amb totes les altres: l'Onzena (que aprofitant l'avinentesa s'ha contrapesat), la Carranca, la Nova, el Seny Major i el Seny Tibau.

Respecte a aquesta última campana, el Seny Tibau, trobem un parell de peculiaritats dignes d'atenció, motiu pel que hem de fer una segona parada en aquest singular viatge. El Seny Tibau, pel qui encara no ho sàpiga, fou fosa abans inclús de la construcció del pis de les campanes per un mestre campaner francès de cognom Tibaud, del que la campana en prengué el nom. A més, Francesc Vicent Garcia (1578-1623), el famós Rector de Vallfogona, li dedicà una coneguda poesia que precisament enceta un dels reculls que els Campaners de Cervera han editat en motiu de la restauració realitzada.

Atès que tractem del Rector vallfogoní, personatge certament singular i poeta cabdal del barroc, podem afegir que fou un gran devot de Santa Bàrbara, patrona de Vallfogona, en honor de la qual feu construir una capella en el si de la parròquia. Curiosament Santa Bàrbara és també la patrona dels campaners

Església de Sant Magí de Cervera. Foto de Ton Pedrós

cerverins, estranya coincidència, veritat?

La capella segons conten les cròniques, fou consagrada el dia 16 de maig de 1617, i la festa fou completa amb l'estrena d'una obra teatral, composta expressament per a l'ocasió pel propi Rector de Vallfogona i representada pels mateixos vallfogonins, intitulada "*Comèdia de la Gloriosa Verge i Màrtir Santa Bàrbara*", que és considerat el drama de més qualitat lèxica i escènica del barroc català.

I ja que els temes que ens trobem en aquesta part del trajecte imaginari són la

poesia³, els poetes i les estrambòtiques casualitats amb el nostre estimat Campanar i amb la Festa de Sant Magí, naturalment, no podem deixar de citar els que són, sense cap mena de dubte, els dos versificadors més destacats de Catalunya: estem parlant,

³ Com que la poesia és, en essència, sentiment, no ens ha d'estranyar pas tampoc que les pàgines que teniu a les mans estiguin plenes de poesies de Gent del Barri i de tot Cervera que volen expressar poèticament, a la seva manera, el que senten amb aquesta tan estimada festa.

com hom ja pot endevinar, de Verdaguer i de Maragall.

Sobre el sacerdot i poeta Jacint Verdaguer i Santaló (1845-1902) ja se n'ha escrit i força en aquests Quaderns del Barri de Sant Magí, doncs indubtablement la seva poesia titulada “*Espígol*”, un element prou vinculat a la festa màgica que avui ens impulsa, ha fet que se n'hagi tractat (i de quina manera!) en més d'una ocasió.⁴

Respecte a Joan Maragall i Gorina (1860-1911), potser ens hi detindrem una mica més, serà doncs la nostra tercera aturada important en aquest itinerari. Els motius són diversos, però principalment tres: el primer és que, si no m'erro, encara no ha aparegut mai referència alguna del poeta en aquests Quaderns del Barri de Sant Magí; el segon, és que justament el període 2010-2011 s'ha volgut dedicar a aquest poeta commemorant les efemèrides del seu naixement, fa 150 anys, i del seu traspàs, ara fa justament 100 anys; i el tercer (i potser el més important de tots per al qui subscriu), és que escriví un brillant article, entre els molts que porten la seva firma, tractant precisament d'un campanar d'un poble d'interior amb escassetat d'aigua. (Que prou que podria ser Cervera, no?)

Doncs bé, en aquest article⁵ Maragall deixa anar idees tan importants, tan emotives i tan curioses com les que reproduïm a continuació, conscients que potser caldria transcriure l'article complet:

1- *Es podria dir que no he sabut bé el que era la mitjanit fins que he sentit caure les dotze campanades sobre aquest poble profundament adormit.*

2- *El campaner ve a ser aquí l'àrbitre de les alegries i les tristeses (...) El campaner és el verb de tot això: és l'artista, el poeta, el portaveu, el músic de la vida popular; i les campanes el seu instrument. Es nota que les toca amb passió; i les dóna la seva ànima...*

3- *És un bon govern, aquest de les campanes; és el millor (...) Aquest sí que és el govern del poble pel poble; perquè el campaner és el poble; i el poble que li mana tocar és el mateix que obeeix al toc (...) Bon govern aquest del campanar; ideal, però amb una condició essencial: que hi hagi un campaner; vull dir un home que toqui les campanes amb l'ànima, perquè tocadés sense ànima, les campanes no fan sinó un soroll molest, i més val no tocar-les.*

4- *Si un dia s'acabés per sempre i les campanes al final fossin tretes, em temo que el campanar, pel sol fet de ser una torre elevada, s'utilitzaria ràpidament com a “puesto” de la guàrdia civil, que és*

⁴ Podem citar, a tall d'exemple i entre molts d'altres, l'article de l'Isidor Cònsul publicat al Quadern núm. 12 (any 2002), i per què no, la bella poesia que, inspirada en el mateix escriví la Rosa Fabregat i que fou publicada en el Quadern núm. 13 (2003).

⁵ L'article que duu per títol simplement “*Campanes*” fou escrit a l'agost / setembre de l'any 1911, i suposem que fou publicat originalment en algun diari (potser *La Veu de Catalunya*?). L'hem localitzat (en castellà) dins de l'apartat “*Articles lírics i commemoratius*” de les *Obres Completes* publicades per Ed. Selecta.

la que (...) acaba per dominar els pobles que no tenen campanes.

Que cadascú tregui les seves conclusions i en faci els seus propis comentaris, només volem afegir que a Cervera, i no queden pas massa llocs on encara passi això, les campanes encara es continuen tocant a mà, amb ànima que diria Maragall, i això és gràcies als Campaners que, sense rebre res a canvi, o res més que la satisfacció de tocar-les i de sentir-les, s'enfilen escales amunt per a fer-les sonar en cada festa, en cada cop que se'ls presenta l'ocasió. (Per cert, sabíeu que Sant Magí és precisament una de les festes en què més vegades es toca?)

Si us hi heu fixat bé, ja haureu notat que tot i haver començat amb poesia, ens hem passat misteriosament a la prosa, un gènere literari força diferent; això és perquè Maragall no era sols un gran poeta sinó també, com s'ha proclamat repetidament, un molt bon articulista.

Aprofitant-nos d'aquest fet, continuarem amb la prosa, i tranquil, que ja arribem a la fi d'aquest recorregut certament estrany. Permeteu-me, però, fer una última aturada abans d'arribar a la meta, una última anècdota, una última cita del que fou, al nostre entendre, el més gran prosista català, en Josep Pla i Casadevall (1897-1981).

En la important "*Guia de Catalunya*", parla de la nostra comarca, la Segarra, en aquests termes: "*Si el país abrupte del Priorat, de colors pujats i calents, és per antonomàsia país de grans vins, la Segarra és terra d'aigües minerals. El contrast és perceptible només mirant la terra. A Calaf i a Ivorra hi ha aigües sulfuroses; a Rocafort i a Mura n'hi ha de sulfuroses, bicarbonatades; a Rocallaura són bicarbonatades, càlciques, litniques;*

(...) Totes dins el seu estil, són molt bones; i jo, a desgrat de la meua fama, sóc un gran admirador dels líquids naturals ingenus i he pogut apreciar a la Segarra aquesta benedició de les fonts. Es dona el cas curiós que la Segarra, que és un país pobre d'aigües, d'un secà recalitrant, d'un agostejament que a les èpoques de secada pot arribar a la pura inanitat, presenta magnífiques deus d'aigües distingides. És un país pobre d'aigües vulgars i ric d'aigües que, embotellades, poden valer tot seguit un grapat de pessetes l'ampolla."

I ara arribem allà on volíem arribar, a l'aigua. Efectivament la Segarra, i la nostra ciutat en concret, sempre ha patit sequeres importants, així doncs és, en paraules de Pla, "*país pobre d'aigües vulgars*", només cal recordar les pregàries i processons per demanar aigua així com els diferents projectes que al llarg dels segles s'han intentat per tal d'abastir d'aigua la ciutadania cerverina.

D'aquí també el fet que una festa en honor a Sant Magí, un sant humil i senzill com la gent segarrenca, caracteritzada per aquest element vital tan necessari per a la terra com és l'aigua, havia de tenir èxit per força. Anar a buscar l'aigua de les fonts de la Brufaganya i el seu Repartiment per la ciutat constitueixen els trets essencials d'una festa que no voldríem mai haver de deixar de celebrar.

A tots, molt bona Festa de Sant Magí.

(La campana de Sant Magí, amb la que hem iniciat el present text i a la que hem volgut dedicar la poesia enguany, repica precisament per Sant Magí i per aquesta aigua tan necessària. Que mai no deixi de fer-ho.)